

บทที่ 2

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการรับรู้สิทธิคนพิการ ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาขอเสนอแนวคิด วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ (Perception)
3. แนวคิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550
4. แนวคิดการเข้าถึง (Access)
5. ภารกิจของสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
6. การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

1. แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการ

1.1 ความหมายของคนพิการ

คำว่า คนพิการ มีผู้ให้ความหมายของคนพิการไว้ต่าง ๆ มากมาย อาทิ องค์การคนพิการสากลประเทศออสเตรเลีย (DPI-Australia) ให้ความหมายของความพิการ (disability) คือ ความจำกัดของการปฏิบัติหน้าที่ (functional imitation) ภายในแต่ละบุคคล อันมีสาเหตุมาจากความบกพร่อง (impairment) ทางกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ หรือการรับรู้สัมผัส (sensory)

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้ให้คำจำกัดความจากมุมมองด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและการจ้างงานคนพิการ ว่าคนพิการ คือ “บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีโอกาสด้านความมั่นคงในชีวิต สถานภาพการจ้างงาน หรือความก้าวหน้าในอาชีพอย่างเหมาะสม ถูกจำกัดหรือลดลงอย่างเห็นได้ชัด อันเป็นผลจากความบกพร่องร่างกายหรือทางจิตใจ”

องค์การอนามัยโลก ได้กล่าวถึงความพิการไว้ว่าเป็นความเสียหายเปรียบของบุคคลใด บุคคลหนึ่งที่เกิดจากการชำรุด หรือความสามารถบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เป็นผล ทำให้บุคคลนั้นไม่อาจแสดงบทบาท หรือทำอะไรให้เหมาะสมสอดคล้องได้ตามวัย เพศ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ในประเทศไทย พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 4 ได้ กำหนดความหมายว่า “คนพิการ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการ ปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการ เห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือ ความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้อง ได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไป มีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประกาศกำหนด

ดังนั้น ความหมายของคนพิการ หมายถึง

บุคคลที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางการเห็นหรือทางการได้ยินหรือสื่อ ความหมาย หรือทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย หรือทางจิตใจหรือพฤติกรรม หรือทางสติปัญญา หรือทางการเรียนรู้ จนทำให้มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรม ประจำวัน หน้าที่หรือทำการใดให้ไม่สอดคล้องได้ตามวัย สังคม และสิ่งแวดล้อม และจากความพิการสามารถแบ่งลักษณะความพิการออกได้หลายประเภทแตกต่างกัน ซึ่งในที่นี้จะขอแบ่งประเภทความพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคน พิการ พ.ศ. 2550 ที่มีการแบ่งลักษณะความพิการออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

ประเภทความพิการ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงตามที่ กำหนดในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ได้ออก กฎกระทรวง ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2552) กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ ดังนี้

ประเภทความพิการตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ครอบคลุมคนพิการ 6 ประเภท คือ

1. ความพิการทางเห็น
2. ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย
3. ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย
4. ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม หรือออทิสติก
5. ความพิการทางสติปัญญา

6. ความพิการทางการเรียนรู้

1. ความพิการทางการเห็น ได้แก่

1.1 ตาบอด หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็น เมื่อตรวจวัดการเห็นของสายตาท่าข้างที่ดีกว่าเมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาแล้ว อยู่ในระดับแยกว่า 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400 ฟุต (20/400) ลงมาจนกระทั่งมองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือมีลานสายตาแคบกว่า 10 องศา

1.2 ตาเห็นเลือนราง หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็น เมื่อตรวจวัดการเห็นของสายตาท่าข้างที่ดีกว่า เมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาแล้ว อยู่ในระดับตั้งแต่ 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400 ฟุต (20/400) ไปจนถึงแยกว่า 6 ส่วน 18 เมตร (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 ฟุต (20/70) หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

2. ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ได้แก่

2.1 หูหนวก หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการได้ยินจนไม่สามารถรับข้อมูลผ่านทางทางการได้ยิน เมื่อตรวจการได้ยิน โดยใช้คลื่นความถี่ที่ 500 เฮิรตซ์ 1,000 เฮิรตซ์ และ 2,000 เฮิรตซ์ ในหูข้างที่ได้ยินดีกว่าจะสูญเสียการได้ยินที่ความดังของเสียง 90 เดซิเบล ขึ้นไป

2.2 หูตึง หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการได้ยิน เมื่อตรวจวัดการได้ยิน โดยใช้คลื่นความถี่ที่ 500 เฮิรตซ์ 1,000 เฮิรตซ์ และ 2,000 เฮิรตซ์ ในหูข้างที่ได้ยินดีกว่าจะสูญเสียการได้ยินที่ความดังของเสียงน้อยกว่า 90 เดซิเบล ลงมาจนถึง 40 เดซิเบล

2.3 ความพิการทางการสื่อความหมาย หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องทางการสื่อความหมาย เช่น พูดไม่ได้ พูดหรือฟังแล้วผู้อื่นไม่เข้าใจ เป็นต้น

3. ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ได้แก่

3.1 ความพิการทางการเคลื่อนไหว หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องหรือการสูญเสียความสามารถของอวัยวะในการเคลื่อนไหว ได้แก่ มือ เท้า แขน ขา

อาจมาจากสาเหตุ อัมพาต แขน ขา อ่อนแรง แขน ขาขาด หรือภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังจนมีผลกระทบต่อการทำงาน มือ เท้า แขน ขา

3.2 ความพิการทางร่างกาย หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องหรือความผิดปกติของศีรษะ ใบหน้า ลำตัว และภาพลักษณ์ภายนอกของร่างกายที่เห็นได้อย่างชัดเจน

4. ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม หรือออทิสติก ได้แก่

4.1 ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์ หรือความคิด

4.2 ความพิการออทิสติก หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษาและการสื่อความหมาย พฤติกรรมและอารมณ์ โดยมีสาเหตุมาจากความผิดปกติของสมอง และความผิดปกติที่นั่นแสดงก่อนอายุ 2 ปีครึ่ง ทั้งนี้ ให้รวมถึงการวินิจฉัยกลุ่มออทิสติกสเปกตรัมอื่น ๆ เช่น แอสเพอเกอร์ (Asperger)

5. ความพิการทางสติปัญญา ได้แก่ การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีพัฒนาการช้ากว่าปกติ หรือมีระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไป โดยความผิดปกติที่นั่นแสดงก่อนอายุ 18 ปี

6. ความพิการทางการเรียนรู้ ได้แก่ การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยเฉพาะด้านการเรียนรู้ ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องทางสมอง ทำให้เกิดความบกพร่องในด้านการอ่าน การเขียน การคิด คำนวณ หรือกระบวนการเรียนรู้พื้นฐานอื่นในระดับความสามารถที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานตามช่วงอายุและระดับสติปัญญา

1.2 การแบ่งระดับของความพิการ

ได้มีการแบ่งระดับของคนพิการโดย ศูนย์สิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการออกใบรับรองความพิการ ซึ่งคนพิการแต่ละคนมีระดับความพิการแตกต่างกัน คนพิการแต่ละประเภทมีความผิดปกติ หรือ

ความรุนแรงของความพิการหลายระดับ ทั้งที่ปรากฏให้เห็นทางสภาพร่างกาย หรือการแสดงออกทางพฤติกรรม การแบ่งระดับความพิการทางการแพทย์ได้กำหนดเป็นหลักเกณฑ์ที่เป็นสากล โดยแบ่งระดับความผิดปกติของคนพิการแต่ละประเภทเป็น 5 ระดับ โดยแบ่งตามหลักเกณฑ์ของกฎกระทรวงฉบับที่ 3 ของกระทรวงสาธารณสุข ดังนี้

ตารางที่ 2.1
การแบ่งระดับของคนพิการ

ประเภท คนพิการ	ระดับของความพิการ				
	1	2	3	4	5
*คนพิการ ทางการ มองเห็น	- การมองเห็น ตั้งแต่ระดับ 6/18 ลงไปถึง 6/60 สายตา เลือนกลาง ลานสายตา แคบกว่า 30 องศาจนถึง 10 องศา เป็น สายตาพิการ	- การมองเห็น น้อยกว่า 6/60 ลงไปถึง 3/60 สายตา เลือนกลาง ลานสายตา แคบกว่า 30 องศา จนถึง 10 องศา เป็น สายตาพิการ	- การมองเห็น น้อยกว่า 3/60 ลงไปถึง 1/60 ลานสายตา แคบกว่า 10 องศา จนถึง 5 องศา ตาบอด ชั้นหนึ่ง	- การมองเห็น น้อยกว่า 1/60 ลงไปถึงเห็น เพียงแสงสว่าง ลานสายตา แคบกว่า 5 องศา ลงไป ตาบอดชั้น สอง	- การมองไม่ เห็นแม้แต่ แสงสว่าง ตาบอด ชั้นสาม
*คนพิการ ทางกายหรือ ทาง เคลื่อนไหว	- ความ บกพร่องของ ร่างกาย ปรากฏให้เห็น ได้ชัด แต่ไม่ สามารถ ประกอบ กิจวัตร ประจำวันได้	- ความ บกพร่องใน การเคลื่อนไหว ลำตัวแขนขา แต่ยังสามารถ ประกอบ กิจวัตร ประจำวันได้	- การสูญเสีย ความสามารถ ในการ เคลื่อนไหว มือแขนลำตัว ซึ่งจำเป็นใน การประกอบ กิจวัตรหลักใน ชีวิตประจำวัน	- การสูญเสีย ความสามารถ ในการ เคลื่อนไหวมือ แขนลำตัวซึ่ง จำเป็นในการ ประกอบ กิจวัตร หลัก ใน	- การสูญเสีย ความสามาร ถในการ เคลื่อนไหว มือแขน ลำตัว ซึ่ง จำเป็นใน การประกอบ

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ประเภท คนพิการ	ระดับของความพิการ				
	1	2	3	4	5
			น้อยกว่าครึ่ง ตัวหรือ 2 ระยางค์ (แขนหรือขา น้อยกว่า 2 ข้าง)	ชีวิตประจำวัน ครึ่งตัว หรือ 2 ระยางค์ (แขน หรือขาเพียง 2 ข้าง)	กิจกรรมหลักใน ชีวิตประจำวัน มากกว่าครึ่ง ตัวหรือ 2 ระยางค์ (แขน หรือขา มากกว่า 2 ข้าง)
*คนพิการ ทางการได้ยิน หรือการสื่อ ความหมาย	- หูตึงน้อยได้ ยินเสียงระดับ 26-40 เดซิ เบล - การสื่อ ความหมาย ได้มากกว่าใช้ ในกิจกรรม ประจำวัน	- หูตึงปาน กลางได้ยิน เสียงระดับ 41-55เดซิเบล - การสื่อ ความหมายได้ เฉพาะที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน	- หูตึงมากได้ ยินเสียงระดับ 56-70 เดซิ เบล - การสื่อ ความหมายใน ชีวิตประจำวัน ได้บ้างไม่ได้ บ้าง	- หูตึงอย่าง รุนแรงได้ยิน เสียงระดับ71- 90 เดซิเบล - การสื่อ ความหมาย ได้เพียงตอบ รับหรือ ปฏิเสธ	- หูหนวกได้ ยินเสียง มากกว่า 90 เดซิเบล - การสื่อ ความหมาย ไม่ได้เลย
*คนพิการทาง จิตใจหรือ พฤติกรรม	- ผู้ที่เลี้ยง ตัวเองได้หรือ ผู้อื่นได้	- ผู้ที่ไม่ต้อง พึ่งผู้อื่นหรือ ประกอบ อาชีพเลี้ยง ตัวเองได้	- ผู้ที่ ช่วยเหลือ ตัวเองได้บ้าง และอยู่ ร่วมกับผู้อื่น ได้บ้าง	- ผู้ที่อยู่ตาม ลำพัง ไม่ยุ่ง กับใคร และ ช่วยเหลือ ตนเองไม่ได้	- ผู้ที่ ช่วยเหลือ ตนเองไม่ได้ และรบกวน ความสงบ ผู้อื่น

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ประเภท คนพิการ	ระดับของความพิการ				
	1	2	3	4	5
* คนพิการ ทาง สติปัญญา หรือการ เรียนรู้	- มีไอคิว 80-90 - ปัญญาทึบ ประกอบ อาชีพได้	- มีไอคิว 70- 79 - ปัญญาอ่อน เรียนช้า ศึกษาพิเศษ ประกอบ อาชีพได้	- มี ไอคิว 50-69 - ปัญญาอ่อน ระดับน้อย เรียนรู้ วิชา สามัญ เรียน ถึงประถมปีที่ 6สามารถ ทำงานเลี้ยง ชีพได้แต่ต้อง มีคนให้ความ ช่วยเหลือ	- มีไอคิว 35-49 - ปัญญาอ่อน ระดับกลาง เรียนถึง ระดับประถม ปีที่ 2 ทำงาน ไม่ใช้ฝีมือ ต้องมีคนดูแล	- มีไอคิว น้อยกว่า 35 - ปัญญาอ่อน ระดับรุนแรง ช่วยเหลือตนเองได้ น้อยหรือ ไม่ได้เลย ต้องมีคนดูแล

รายละเอียดของลักษณะคนพิการตามกฎหมายแต่ละประเภทมี ดังนี้

1. คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว

ความผิดปกติทางร่างกาย หมายถึง ความผิดปกติหรือความบกพร่องของร่างกาย ที่ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน การสูญเสียความสามารถในการประกอบกิจวัตรหลักในชีวิตประจำวันไม่ได้ คือ ทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปไม่ได้

คนพิการตามกฎหมาย คือคนที่พิการตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป ได้แก่ พิการจากแขนหรือขาขาด อัมพาตหรืออ่อนแรง โรคข้อ หรืออาการปวดเรื้อรัง หรือเป็นโรคเรื้อรังของระบบอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจวัตรหลักในชีวิตประจำวันได้ จะพิจารณาว่าพิการต้องสิ้นสุดการรักษาปกติแล้ว 6 เดือน

2. คนพิการทางการมองเห็น

คนพิการตามกฎหมาย หมายถึง คนที่มีความผิดปกติทางการมองเห็นทุกระดับ ภายใต้งैอนไขต่อไปนี้

- 1) เมื่อการอักเสบได้รับการรักษาแล้วอย่างน้อย 3 เดือน
- 2) หลังจากผ่าตัดไม่น้อยกว่า 6 เดือน
- 3) ในรายที่มีความผิดปกติของ Intraocular Muscle, Traumatic Cataract, Traumatic Vitreous Hemorrhage หรือ Optic Atrophy ให้ลงความเห็นหลังได้รับอันตรายต่อตาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 12 เดือน

คนพิการตามกฎหมายไม่ครอบคลุมบุคคลต่อไปนี้

- 1) มีตาบอดเพียง 1 ข้าง
- 2) มีตาบอดสี
- 3) มีตาเข ตาเหล่ และเมื่อปิดตาข้างใดข้างหนึ่งแล้วมองไม่เห็นเพียงภาพเดียว

3. คนพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย

คนพิการตามกฎหมาย หมายถึง

- 1) เด็กอายุไม่เกิน 7 ปี ที่มีความผิดปกติทางการได้ยินตั้งแต่ระดับที่ 2 ขึ้นไป
- 2) เด็กอายุ 7 ปีขึ้นไปจนเป็นผู้ใหญ่ที่มีความผิดปกติทางการได้ยินตั้งแต่ระดับที่ 3

ขึ้นไป

- 3) คนที่มีความผิดปกติทางการสื่อความหมายตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป

4. คนพิการทางจิตหรือพฤติกรรม

คนพิการตามกฎหมาย หมายถึง

- 1) คนที่มีความผิดปกติทางจิต หรือพฤติกรรมระดับที่ 5 หรือ 4 มีอาการทางจิต (ป่วย) อย่างน้อย 2 ปี (อาการเหมือนเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปในช่วงเวลาดังกล่าวได้) และ

2) ก่อนการวินิจฉัยต้องได้รับการดูแลรักษา โดยแพทย์เฉพาะทางอย่างถูกต้อง สม่ำเสมออย่างน้อย 6 เดือนติดต่อกัน

5. คนพิการทางสติปัญญา หรือการเรียนรู้

คนพิการตามกฎหมาย หมายถึง คนที่ความสามารถทางสติปัญญา (เชาว์ปัญญา) ระดับ 3 ขึ้นไป หรือบุคคลที่มีการเรียนรู้บกพร่อง แต่เชาว์ปัญญาปกติซึ่งผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าเป็น Learning disabilities ซึ่งได้รับการดูแลจากแพทย์อย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 6 เดือน และแพทย์ที่ดูแลต่อเนื่องควรเป็นผู้ให้การวินิจฉัย และออกเอกสารรับรองความพิการ

ดังนั้น ความพิการแต่ละประเภทมีลักษณะต่างกัน และมีการกำหนดเกณฑ์ตามกฎหมายต่างกันไปตามระดับความรุนแรงเนื่องมาจากความพิการ รวมถึงพิจารณาจากการให้คนพิการแต่ละประเภทและแต่ละระดับความพิการประกอบกิจวัตรประจำวัน หากมีอุปสรรคในชีวิตประจำวันก็ให้ถือว่าพิการตามกฎหมายด้วย

จากความหมายดังกล่าวสามารถชี้ให้เห็นชัดว่าประเภทความพิการแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันอย่างไรแล้ว และยังชี้ให้เห็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตของคนพิการที่อาจทำให้หมดสมรรถภาพในการช่วยเหลือตนเอง หรือการประกอบอาชีพในบางเรื่องหรือบางสถานการณ์ได้ แต่ความสามารถอีกหลาย ๆ ด้านของคนพิการยังมีอยู่ครบบริบูรณ์ หรือแม้ว่าจะเกิดการสูญเสียสมรรถภาพและการเสียเปรียบในบางกรณี ก็ยังคงสามารถที่จะฝึกฝน ฟื้นฟู ปรับสภาพทดแทนสิ่งที่สูญเสียไปได้

ดังนั้น คนพิการไม่ใช่บุคคลที่ไร้ความสามารถโดยสิ้นเชิงเพียงแต่ถ้าได้รับการส่งเสริมโอกาสให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพคนพิการ ตลอดจนการสร้างเสริมขวัญกำลังใจและสวัสดิการด้าน ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิตแก่คนพิการแล้ว คนพิการก็จะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำประโยชน์กับสังคมเช่นเดียวกับคนทั่วไปได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

การรับรู้ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุคคล เพราะพฤติกรรมเกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลมีความสำคัญมากกว่าข้อเท็จจริง ถึงแม้ว่าการรับรู้จะได้รับอิทธิพลจากการรับรู้ข้อเท็จจริง

2.1 ความหมายของการรับรู้

นงลักษณ์ จารุวัฒน์ (2546, น. 127) การรับรู้ คือ กระบวนการที่มนุษย์ติดต่อสื่อสารกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว โดยมนุษย์จะตีความสิ่งแวดล้อมที่สัมผัสได้ แล้วตอบสนองกลับไปอย่างเหมาะสม แต่ละคนอาจตีความไปในทางต่างกัน ขึ้นอยู่กับความคิดของแต่ละคน

ปนัดดา เปรมอนันต์ (2548, น. 5) การรับรู้เป็นสภาพทางจิตวิทยา เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่การแสดงออกที่แสดงถึงการรับรู้ได้มีองค์ประกอบนานประการ เช่น การเรียนรู้ ความจำ แรงกระตุ้น อารมณ์ และอื่น ๆ

วิเชียร วิทยอุดม (2547, น. 97) การรับรู้ คือ การเลือกสรรและการจัดระเบียบ แต่ละคนมักจะรับรู้ต่างกันไป แม้ในสถานการณ์เดียวกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การเลือกสรรเรื่องที่จะรู้และการจัดสรรข้อมูลที่ได้รับ รวมทั้งการตีความในสิ่งที่ได้รับรู้

มลินี สมภพเจริญ (2549, น. 56) การรับรู้ คือ การรับสิ่งกระตุ้นเข้ามาในประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของมนุษย์ โดยผ่านการสัมผัสเตือนในอากาศ สัมผัสประสาทแก้วหู ประสาทสมอง และส่งไปที่สมอง คือ การได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่นสิ่งต่าง ๆ การรับรู้ยังหมายรวมถึงการจัดระเบียบและการตีความข้อมูลข่าวสารของระบบประสาทสัมผัสด้วย

ดังนั้น การรับรู้ (Perception) สามารถอธิบายได้อย่างสั้น ๆ คือ วิธีการที่บุคคลมองสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวของบุคคล บุคคล 2 คนอาจมีความคิดต่อตัวกระตุ้นอย่างเดียวกันภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน แต่บุคคลทั้ง 2 อาจมีวิธีการยอมรับถึงตัวกระตุ้น (Recognize) การเลือกสรร (Select) การประมวล (Organize) และการตีความ (Interpret) เกี่ยวกับตัวกระตุ้นดังกล่าวไม่เหมือนกัน ขึ้นกับพื้นฐานของกระบวนการของบุคคลแต่ละคนเกี่ยวกับความต้องการ ค่านิยม การคาดหวัง และปัจจัยอื่น ๆ ต่อสิ่งที่เราพบ แต่เนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีสิ่งที่แตกต่างกัน ดังนั้นคนแต่ละคนจึงมีการรับรู้และตีความหมายต่อสิ่งที่พบแตกต่างกัน

2.2 คุณลักษณะการรับรู้

การรับรู้ เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองพฤติกรรมใด ๆ จะขึ้นอยู่กับ การรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตน และความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้น ๆ

ดังนั้น การรับรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วย (วิชฌนนท์โชติ ศิริโสภา, 2552, น. 12)

1. สิ่งเร้าที่จะรับรู้ (Stimulus) เช่น รูป รส กลิ่น เสียง ฯลฯ
2. ประสาทสัมผัส และความรู้สึก เช่น ตา-การมองเห็น, หู-การได้ยิน, ความสามารถทางสติปัญญา ฯลฯ อันเกี่ยวกับร่างกายอวัยวะที่จะสามารถรับรู้ได้

3. ประสบการณ์ ความรู้เดิม

4. การแปลความหมายจากสิ่งที่ได้สัมผัส

ดังนั้น การรับรู้ จึงเป็นกระบวนการที่บุคคลเลือกสรรสิ่งที่มากระตุ้น การตีความบุคคลสองคนที่ได้รับสิ่งเร้าอย่างเดียวกันอาจรับรู้และตอบสนองได้ไม่เหมือนกัน เนื่องจากความแตกต่างของพื้นฐาน ประสบการณ์แต่ละบุคคล ความต้องการความสนใจของบุคคล และความสามารถของอวัยวะของบุคคลแต่ละคน

2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

การที่บุคคลจะรับรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใด มีปัจจัยประกอบมากมาย เนื่องจากบุคคลอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมและทำปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อม การที่บุคคลสามารถทำปฏิกิริยาได้เพราะรับสัมผัส บุคคลแต่ละคนจะเกิดการรับรู้สิ่งเร้าได้แตกต่างกันไป แต่การจะรับรู้สิ่งใดก่อนหลังหรือมากน้อย ถูกต้องหรือผิดพลาดชัดเจนหรือไม่เพียงใด มีปัจจัยสำคัญ 2 อย่าง คือ (เต็มศักดิ์ คทวณิช, 2546, น. 128-130)

1. ตัวบุคคล หมายถึง ลักษณะคุณสมบัติบางประการของผู้รับที่จะรับรู้ ซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้ เช่น

1.1 ความสมบูรณ์ หรือความบกพร่องของอวัยวะสัมผัส

1.2 ประสบการณ์เดิม

1.3 ความต้องการที่จะรับรู้

1.4 ความใส่ใจและการเลือกที่จะรับรู้

1.5 สภาวะทางอารมณ์ของบุคคลก่อน หรือขณะเกิดการรับรู้

1.6 ความคาดหวัง

1.7 สติปัญญา

1.8 การให้คุณค่าต่อสิ่งที่รับรู้

1.9 การถูกชักจูง

2. คุณลักษณะของสิ่งเร้า สิ่งเร้าที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันจะมีผลต่อการรับรู้ของบุคคลที่แตกต่างกันไป ซึ่งอาจจะจำแนกคุณลักษณะของสิ่งเร้าได้ ดังนี้

- 2.1 ขนาดของสิ่งเร้า
- 2.2 ความเข้มของสิ่งเร้า
- 2.3 ความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ
- 2.4 การเคลื่อนไหว
- 2.5 การกระทำซ้ำ ๆ
- 2.6 ความแตกต่าง

2.4 การรับรู้เกี่ยวกับสิทธิ

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ของบุคคล ทำให้การรับรู้ของบุคคลแตกต่างกันออกไป ถึงแม้ว่าจะรับรู้ในเรื่องเดียวกันก็ตาม เพราะบุคคลจะประมวลการรับรู้ นั้นเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายเฉพาะตน ซึ่งมีปัจจัย ดังนี้ (ธมนวรรณ สุภาพ, 2542, น. 18)

1. เพศ จะแสดงถึงความแตกต่างของบุคคล ซึ่งมีผลต่อการแสดงพฤติกรรม และเพศยังมีผลต่อสติปัญญา และการรับรู้
2. อายุ มีผลต่อการรับรู้ที่สัมพันธ์กับพัฒนาการ และประสบการณ์ต่าง ๆ ผู้ที่มีอายุมากกว่าจะมีวุฒิภาวะมากกว่า และมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ มากกว่าคนอายุน้อย อายุส่งผลถึงความแตกต่างในการแสดงออกของพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ การมองปัญหา ความเข้าใจ การใช้เหตุผล และการตัดสินใจของบุคคลแต่ละคน
3. ระดับการศึกษา จะช่วยพัฒนาสติปัญญา การคิดการอ่าน ความรู้ความเข้าใจ ส่งผลให้บุคคลมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ข้อมูลจากสิ่งต่าง ๆ การศึกษาเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ผู้ที่มีการศึกษาสูง มักได้เปรียบเรื่องการเรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย
4. ความสนใจ บุคคลที่มีความสามารถต่อสิ่งใดจะมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ต่อสิ่งนั้น และมีการพิจารณาเหตุการณ์นั้น ๆ อย่างละเอียดรอบคอบและสามารถแปลความหมายได้อย่างถูกต้อง
5. สภาพจิตใจ ความเมื่อยล้า ความเหนื่อยหน่าย มีผลกระทบต่อสติปัญญา ความเข้าใจของบุคคล ซึ่งจะทำให้การรับรู้และแปลความหมายผิดไป ซึ่งตรงข้ามกับบุคคลบางคนที่มีจิตใจผ่อนคลาย มีความหวัง จะทำให้เข้าใจได้ดีขึ้น

6. ความต้องการ บุคคลที่มีความต้องการเป็นพื้นฐานของชีวิต ร่างกายของบุคคลใด ต้องการสิ่งใดมากบุคคลนั้นจะตีความสิ่งนั้นให้ตรงกับความต้องการของตนเอง และจะรับรู้สิ่งนั้น ๆ ไปตามความต้องการได้ ทำให้เกิดการแสดงความพึงพอใจในความต้องการนั้น

ซึ่งกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้เกิดขึ้นได้หลายองค์ประกอบ ที่ประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลัก ๆ คือ ตัวผู้รับรู้เอง ได้แก่ ความสนใจ บุคลิกภาพของผู้รับรู้ ประสบการณ์ ฯลฯ และปัจจัยภายนอกของผู้รับรู้ ได้แก่ ช่องทางการรับรู้ ลักษณะของสิ่งเร้า ฯลฯ และบางครั้งผู้รับรู้แต่ละคนมีมุมมองความเข้าใจในสิ่งที่ได้รับรู้ ความสามารถในการรับรู้ ความต้องการที่จะรับรู้ของแต่ละบุคคลจะไม่เหมือนกัน หรืออาจแตกต่างกัน ดังนั้น ในเรื่องของกาารรับรู้ ด้านสิทธิและโอกาส ตามสิทธิของคนพิการ จึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความต้องการ และหรือ สิ่งจูงใจประกอบด้วย และการรับรู้ที่แตกต่างกันของคนพิการ ย่อมมีผลทางความคิด การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เนื่องจากคนพิการแต่ละคนได้รับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ไม่เหมือนกัน

2.5 คำประกาศขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของคนพิการ

องค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิ โอกาส และความเสมอภาค แก่คนพิการ โดยในปี พ.ศ. 2514 ได้มีการประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการทาง สติปัญญาและการเรียนรู้ และในปี พ.ศ. 2518 ได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการขึ้น จำนวน 13 ข้อ ที่ยึดหลักมาตรฐานว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชนทั่วไปว่า “ในฐานะที่ทุกคนเกิดมาอย่างเสรีมีสิทธิและเกียรติ ศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ อย่างเท่าเทียมกัน สิทธินี้เป็นสิทธิขั้นมูลฐานประจำตัวของมนุษย์ทุกคนซึ่งมีอาจโอนให้แก่กันได้” และคำประกาศดังกล่าวได้ระบุไว้ว่า

1. คำว่าคนพิการ หมายถึง คนที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ทั้งหมดหรือบางส่วนที่ จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติ หรือการใช้ชีวิตในสังคมอันมีผลมาจากความบกพร่อง ทางกายหรือจิตใจ ไม่ว่าจะเป็มาแต่กำเนิดหรือไมก็ตาม

2. คนพิการที่ได้รับประโยชน์จากสิทธิทั้งหมดที่กล่าวในคำประกาศนี้ สิทธิเหล่านี้จะ ให้กับคนพิการทุกคนโดยปราศจากข้อยกเว้นใด ๆ ทั้งสิ้น และปราศจากความแตกต่างหรือการ เลือกที่รักมักที่ชังในเรื่องเชื้อชาติ ผิวพรรณ เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง สัญชาติ หรือสังคมที่กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ ของคนพิการผู้นั้นหรือของครอบครัวของเขา

3. คนพิการมีสิทธิที่จะได้รับความยอมรับนับถือในฐานะเป็นมนุษย์ผู้มีเกียรติ คนพิการไม่ว่าจะมีมูลเหตุมาจากอะไร ลักษณะและความพิการนั้นมากน้อยเพียงใดก็ตามย่อมได้รับสิทธิพื้นฐานในฐานะเป็นพลเมืองทัดเทียมกับคนอื่น ๆ ที่มีอายุเท่ากัน ซึ่งมีสิทธิที่จะได้ดำเนินชีวิตอย่างคนปกติ และสมบูรณ์มากเท่าที่จะเป็นไปได้

4. คนพิการมีสิทธิในฐานะพลเมือง และมีสิทธิทางการเมืองเช่นเดียวกับคนปกติอื่น ๆ ยกเว้นแต่ย่อหน้าที่ 7 ของคำประกาศสิทธิคนปัญญาอ่อน ซึ่งมีข้อจำกัดบางประการหรือข้อระงับสิทธิของคนปัญญาอ่อน

5. คนพิการมีสิทธิสมควรที่จะได้รับการฝึกให้เป็นคนพึ่งตนเองให้ได้มากเท่าที่จะเป็นไปได้

6. คนพิการมีสิทธิที่จะได้รับการบำบัดทั้งทางการแพทย์ ทางจิต และกายภาพบำบัด ซึ่งรวมถึงการใช้กายอุปกรณ์และเครื่องช่วยความพิการด้วยการฟื้นฟูทางการแพทย์และทางสังคม การศึกษา การฝึกอาชีพ การฟื้นฟูสมรรถภาพ การให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษาและให้บริการอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้คนพิการสามารถพัฒนาความสามารถและความชำนาญของเขาให้ถึงที่สุด เพื่อที่จะทำให้เขาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างสมบูรณ์ หรือได้กลับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอีกครั้งหนึ่ง

7. คนพิการมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ พวกเขามีสิทธิตามความสามารถที่จะได้รับสวัสดิการในการทำงานหรือได้รับประโยชน์จากผู้ผลิตและรายได้จากอาชีพและเข้ามามีส่วนร่วมในสหพันธกรรมกรต่าง ๆ

8. คนพิการสมควรได้รับสิทธิพิจารณาความต้องการพิเศษในการวางแผนทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่าง ๆ

9. คนพิการมีสิทธิที่จะอยู่อาศัยกับครอบครัวหรือพ่อแม่อุปถัมภ์ และเข้ามีส่วนร่วมในสังคม ร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์และนันทนาการต่าง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องที่อยู่อาศัย คนพิการควรได้รับการปฏิบัติแตกต่างไปจากคนอื่น ๆ ยกเว้นแต่ที่จำเป็นสำหรับสถานะของคนนั้น ๆ หรือเพื่อการแก้ไขสภาพที่คนนั้น ๆ จำเป็นต้องได้รับ ถ้าคนพิการจำเป็นต้องอยู่ในสภาพที่พิเศษ สิ่งแวดล้อมและสภาพความเป็นอยู่ในที่นั้นควรปลอดภัยเหมาะสม เช่นเดียวกับการดำรงชีวิตของคนทั่ว ๆ ไป ผู้มีอายุเท่ากับเขาและเธอผู้นั้น

10. คนพิการจะถูกปกป้องจากการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว จากกฎเกณฑ์ ข้อบังคับทั้งหมด อันเนื่องมาจากการเลือกที่รักมักที่ชัง การถูกกีดกัน การกระทำทารุณหรือการถูกเหยียดหยาม

11. คนพิการสามารถได้รับประโยชน์จากความช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติได้ เมื่อความช่วยเหลือนั้นไม่ขัดกับการพิทักษ์สิทธิส่วนบุคคลและทรัพย์สิน ถ้ามีการพิจารณาดีตาม ขบวนการยุติธรรม ฟ้องร้องเขา จะพิจารณาคดีนั้น ๆ จำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพความพิการ ร่างกายและจิตใจประกอบด้วย

12. เรื่องใด ๆ ตามที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ ควรจะปรึกษากับองค์กรต่าง ๆ ถึงสิทธิของคนพิการ

13. คนพิการ ครอบครัว และชุมชน จะได้รับการบอกกล่าวโดยสื่อต่าง ๆ ถึงสิทธิของคนพิการตามประกาศนี้

เมื่อพิจารณาสีทธิของคนพิการทั้ง 13 ข้อแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่าเนื้อหาสาระของสิทธิ ส่วนใหญ่จะครอบคลุมถึงสิทธิต่าง ๆ ที่คนพิการได้รับเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ซึ่ง ปราศจากข้อยกเว้นใด ๆ ปราศจากความแตกต่าง หรือปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ นอกจากนี้ สิทธิของคนพิการจะส่งเสริมให้คนพิการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างครบถ้วนทั้ง 4 ด้าน คือ บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคม และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการ เข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนพิการจะปรากฏที่ชัดเจนตามข้อที่ 13 เป็นการส่งเสริมให้คนพิการ ครอบครัว รวมถึงชุมชนจะต้องได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการโดยผ่านสื่อ แชนจ์ต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน แต่ปัจจุบันคนพิการ ครอบครัว แม้กระทั่งบางชุมชนในสวนภูมิภาคยังไม่สามารถรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคนพิการเลย หรือบางครั้งตัวคนพิการเองก็ยังไม่สามารถรับรู้เกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ของตนเองที่ได้ประกาศตามคำประกาศขององค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยสิทธิของคนพิการเท่าใดนัก

จากแนวคิดดังกล่าว เป็นการยืนยันแล้วว่าคนพิการจะต้องได้สิทธิในเรื่องที่เป็น ประโยชน์ต่อคนพิการทุกเรื่อง และสามารถนำข้อมูลข่าวสารดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาตนเองทั้ง ในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ และการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละ บุคคลควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน รวมไปถึงต้องได้รับการสนับสนุนในด้านความสะดวกในการเข้าถึง ข้อมูลข่าวสารด้วย อาทิ ล่ามภาษามือ อักษรเบรลล์ สี่อิลเลคทรอนิกส์ หรือสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

คนพิการ พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งถือเป็นกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ให้คนพิการมีการเสริมสร้างสมรรถภาพหรือการเสริมสร้างความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้นโดยอาศัยวิถีทางการแพทย์ ทางการศึกษา ทางสังคม และการฝึกอาชีพ เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสมีงานทำหรือดำรงชีวิตในสังคมได้ทัดเทียมกับคนปกติทั่วไป ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและกระบวนการให้บริการในการสงเคราะห์ ฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาให้สอดคล้องกับสิทธิประโยชน์ที่คนพิการพึงจะได้รับ และเนื่องจาก พ.ร.บ. ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 บังคับใช้มาเป็นเวลานาน ประกอบกับสาระสำคัญและรายละเอียดเกี่ยวกับการสงเคราะห์ และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน รัฐจึงได้ปรับปรุงวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้มีความเหมาะสม จึงได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 28 กันยายน 2550 โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ จึงได้ตรากฎหมายฉบับนี้ และมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำนี้ ดังนี้

มาตรา 16 คนพิการที่ได้รับ หรือจะได้รับ ความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติไม่เป็นธรรมต่อคนพิการมาตรา 15 มีสิทธิร้องขอต่อคณะกรรมการให้มีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการนั้นได้ คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

การร้องขอตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจ โดยให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายอย่างอื่น อันมิใช่ตัวเงินให้แก่คนพิการที่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมได้ และหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจ หรือ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่คนพิการไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้ หลักเกณฑ์และวิธีการร้องขอและการวินิจฉัยตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 17 ในการใช้สิทธิตามมาตรา 16 คนพิการ หรือผู้ดูแลคนพิการอาจขอให้องค์กรด้านคนพิการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ร้องขอหรือฟ้องคดีแทนได้ การฟ้องคดีตามมาตรา 16 วรรคสอง ไม่ว่าคนพิการเป็นผู้ฟ้องเอง หรือองค์กรด้านคนพิการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ฟ้องแทน ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม

มาตรา 18 ให้สำนักงานเป็นสำนักงานทะเบียนกลางสำหรับคนพิการใน กรุงเทพมหานครโดยมีเลขาธิการของ ส.ก. เป็นนายทะเบียนกลาง สำหรับจังหวัดอื่นให้สำนักงาน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ทำหน้าที่เป็นสำนักงานทะเบียนจังหวัดสำหรับคน พิการในจังหวัดของตน อีกหน้าที่หนึ่งโดยมีพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็น นายทะเบียนจังหวัด

มาตรา 19 เพื่อประโยชน์ในการได้รับสิทธิตามมาตรา 20 คนพิการอาจยื่นคำขอมี บัตรประจำตัวคนพิการต่อนายทะเบียนกลาง หรือ นายทะเบียนจังหวัด ณ สำนักงานทะเบียนกลาง สำนักงานทะเบียนจังหวัด หรือสถานที่อื่นตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ในกรณีที่คนพิการเป็นผู้เยาว์ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนไร้ความสามารถ หรือในกรณีที่คนพิการมีสภาพความพิการถึงขั้นไม่สามารถยื่นคำร้องขอด้วยตนเองได้ ผู้ปกครอง ผู้พิทักษ์ ผู้อนุบาลหรือผู้ดูแลคนพิการ แล้วแต่กรณี จะยื่นคำขอแทนก็ได้ แต่ต้องนำหลักฐานว่าเป็น คนพิการไปแสดงต่อนายทะเบียนกลาง หรือนายทะเบียนจังหวัด แล้วแต่กรณีด้วย

การยื่นคำขอมีบัตรประจำตัวคนพิการ และการออกบัตร การกำหนดสิทธิ หรือการ เปลี่ยนแปลงสิทธิ การขอสละสิทธิของคนพิการ และอายุบัตรประจำตัวคนพิการให้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

มาตรา 20 คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอัน เป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ดังต่อไปนี้

1. การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์ และค่าใช้จ่ายในการ รักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทาง ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

2. การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ หรือแผนการศึกษาแห่งชาติ ตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือ การศึกษานอกระบบโดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และ ความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

3. การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกเทคโนโลยี หรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพ ของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศ กำหนด

4. การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ

5. การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนาและบริการอันเป็นสาธารณะ ผลิตรถยนต์ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การช่วยเหลือทางกฎหมาย และการจัดหาทนายความว่าต่างแก่ต่างคดี ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

6. ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารและเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภท ตลอดจนบริการสื่อสารสาธารณะจากหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กำหนดในกฎกระทรวง

7. บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

8. สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือ หรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใด ๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทางและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะ โดยได้รับยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียม และค่าเช่าเพิ่มเติมสำหรับสัตว์ เครื่องมืออุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยความพิการดังกล่าว

9. การจัดสวัสดิการเบี่ยงความพิการ (แทนเบี้ยยังชีพ) กับคนที่จดทะเบียน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

10. การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ หรือจัดให้มีสวัสดิการอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบผู้ช่วยคนพิการ ให้มีสิทธิได้รับการลดหย่อน หรือยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียมตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

คนที่พิการที่ไม่มีผู้ดูแลคนพิการ มีสิทธิได้รับการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย และการเลี้ยงดูจากหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่มีสถานสงเคราะห์เอกชนจัดที่อยู่และสวัสดิการให้แล้ว รัฐต้องจัดเงินอุดหนุนให้แก่สถานสงเคราะห์เอกชนนั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับบริการให้คำปรึกษา แนะนำ ฝึกอบรมทักษะ การเลี้ยงดู การจัดการการศึกษา การส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ ตลอดจนความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

คนพิการและผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษี หรือยกเว้นภาษีตามที่กฎหมายกำหนด องค์กรเอกชนที่จัดให้คนพิการได้รับสิทธิประโยชน์ตามมาตรา ๓๓ มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษี หรือ ยกเว้นภาษีเป็นร้อยละของจำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 21 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้ราชการ ส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติ เทศบัญญัติ ข้อกำหนด ระเบียบ หรือประกาศ แล้วแต่กรณีให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 22 ให้หน่วยงานของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องใดมีหน้าที่ให้การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามอำนาจหน้าที่นั้น

มาตรา 23 ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในสำนักงาน เรียกว่า “กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ” เพื่อเป็นทุนสำหรับการใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การส่งเสริมและการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การศึกษาการประกอบอาชีพของคนพิการ รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ โดยจัดสรรให้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

สรุปได้ว่า กฎหมายฉบับนี้ ถือเป็นกฎหมายที่มุ่งส่งเสริมสิทธิ และโอกาสของคนพิการให้ได้รับบริการต่าง ๆ อาทิ ด้านการแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคม ตลอดจนการพัฒนาความสามารถในการดำรงชีวิต ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกสำคัญที่จะทำให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการและสิทธิได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงการสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระ มีศักดิ์แห่งความเป็นมนุษย์และเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

4. แนวคิดการเข้าถึง (Access)

การที่คนพิการไม่สามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ ได้นั้น ส่งผลให้คนพิการไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของคนพิการกับคนปกติทั่วไป แต่ปัจจุบันแนวคิดในการทำงานด้านคนพิการมีการเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอย่างมากโดยเฉพาะแนวคิดเรื่องการเข้าถึงบริการที่จะทำให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างอิสระมากขึ้น มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย และทำให้คนพิการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีด้านความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น

แนวคิดที่เกี่ยวกับการเข้าถึงมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้มากมายนัก ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การเข้าถึง” ไว้ต่างกันโดยใช้รากศัพท์จากภาษาอังกฤษ Access หรือ Accessibility ดังนี้

จัวร์ตัน ฝ่องแผ้ว และคณะ (2535, น. 86-87) ให้ความหมายของการเข้าถึง หมายถึง วิถีทาง หนทางหรือวิธีการในการเข้าหา การได้มาหรือการใช้ หรือสิทธิในการใช้ หนทางในการใช้ ประโยชน์ ความสะดวกในการใช้อาคารสถานที่ต่าง ๆ หรือความสามารถที่จะเข้าไปถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ชนิษฐา เทวินทรภักดี (2539, น. 8) ได้ให้ความหมายการเข้าถึงไว้ว่าเป็น สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง วิถีทางหรือวิชาการในการที่จะได้รับความสะดวกเพื่อเข้าถึงการใช้ ประโยชน์และสิทธิในการได้ใช้บริการในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ บริการสาธารณะ อาคารสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งการเข้าถึงบริการด้านการศึกษา การเข้าสู่อาชีพ และการมีงานทำ ด้านที่พักอาศัย บริการขนส่งสาธารณะต่าง ๆ และการปรับปรุงข้อมูลข่าวสารโดยต้องอาศัย สิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสิ่งเฉพาะสำหรับคนหูหนวก หรือคนตาบอด เป็นต้น

นอกจากนี้ การเข้าถึง หรือสิ่งอำนวยความสะดวกยังหมายความว่า สภาพแวดล้อม ทางกายภาพ ทางสังคม และทางจิตวิทยาที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและโอกาสแก่ คนทุก ๆ คนทัดเทียมกัน และยังรวมถึงสิทธิในการที่จะได้รับทราบข่าวสารข้อมูลสำหรับกรณี คนหูหนวกและคนตาบอดหรือสิทธิที่จะได้เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนสำหรับเด็กพิการทุกประเภทด้วย

วาริ ปัญจะผลินกุล (2543, น. 38) ได้สรุปความหมายของการเข้าถึงไว้ว่า การเข้าถึง หมายถึงการเข้าใช้ การใช้ประโยชน์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อที่จะลดข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การสนับสนุน ส่งเสริมในทุก ๆ ด้านเพื่อให้สามารถเข้าใช้บริการได้อย่างเท่าเทียม ทั้งถึง และเป็นธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงสิทธิในการเข้าใช้สิ่งต่าง ๆ และบริการต่าง ๆ ที่รัฐจัดให้ต้องรวมถึง คนพิการด้วย

กล่าวโดยสรุป การเข้าถึง หมายถึง การสร้างสภาพทางกายภาพ ทางสังคม และทาง จิตวิทยา ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้วยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการ ที่สามารถทำให้คนพิการปราศจากอุปสรรคในการเข้าใช้หรือเข้าถึงสิทธิในการใช้ประโยชน์ได้ มากที่สุด

4.1 ประเภทของการเข้าถึงบริการ

การเข้าถึงด้านข้อมูลข่าวสารนับว่ามีความสำคัญมาก และถือเป็นจุดเริ่มต้นของการ เข้าไปใช้สิทธิประโยชน์ของตนเองด้วย และสนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายรับทราบแหล่งทรัพยากร บริการต่าง ๆ และหน่วยงานที่ให้บริการ และส่งผลให้มีการใช้บริการที่ตรงกับปัญหาและ ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองอีกระดับหนึ่งในที่สุด

สำหรับบริการของการเข้าถึงมีภาระงาน (tasks) หลายด้าน คือ (วารี ปัญจะผลินกุล, 2543, น. 39)

1. การให้ข่าวสารแบบง่าย ๆ เช่น บริการนั้นอยู่ที่ใด จะไปถึงบริการได้อย่างไร
2. การให้ข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องที่สลับซับซ้อน อาทิ ผลประโยชน์ทดแทนประกันสังคม การให้บริการด้านกฎหมาย โปรแกรมต่าง ๆ ของสถานสงเคราะห์
3. การชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับธรรมเนียม หรือโปรแกรม หรือการให้บริการบุคคลหรือครอบครัว (คุณสมบัติของผู้รับบริการ)
4. บอกรหัสทางให้บุคคลไปรับบริการยังองค์การที่จะสามารถช่วยเหลือเขาได้
5. การส่งเรื่องต่อเพื่อรับบริการอื่น (ทางโทรศัพท์หรือจดหมายหรือส่งแบบฟอร์มการแนะนำหรือนัดหมายให้ การส่งเรื่องตอบแบบย่อ ๆ)
6. การนำผู้มีปัญหาไปยังหน่วยงานที่ถูกต้อง การจัดหาหนะให้ไปรับบริการ
7. ให้การสนับสนุน หรือการมีสัมพันธภาพที่ดี พุดคุยสนทนาให้คำแนะนำข่าวสาร
8. การติดต่อให้แก่ผู้มาสอบถาม
9. การช่วยวินิจฉัยปัญหาพื้นฐานให้แก่คนที่มาขอทราบข่าวสารสนเทศและคำแนะนำ
10. การทำการศึกษาเชิงวินิจฉัย (ด้านสังคม จิตใจ ด้านจิตเวช หรือด้านกายภาพ) บางศูนย์มีบริการวินิจฉัยจึงทำการวินิจฉัยให้ด้วย
11. การดำเนินการให้คำปรึกษาและบำบัดอย่างต่อเนื่อง (งานนี้มิใช่ Access ที่แท้จริง แต่อาจมีบริการ Access อยู่ด้วย)
12. การดำเนินกิจกรรมพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ การช่วยเหลือด้านกฎหมายหรือด้านต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของผู้มีปัญหาแต่ละราย
13. การให้การศึกษารวมชนเกี่ยวกับบริการและปัญหาต่าง ๆ
14. การคัดเลือกผู้มีปัญหาเข้ารับบริการ เมื่อมีโปรแกรมใหม่ ๆ หรือมีกฎหมายและปัญหาใหม่ ๆ เกิดขึ้น
15. การดำเนินการผสมผสานบริการ (เชิงบูรณาการ) คือ กิจกรรมการดูแลอย่างต่อเนื่องแก่ผู้มีปัญหาแต่ละราย

แต่สำหรับคนพิการ การเข้าถึงสำหรับคนพิการนั้นเน้นไปในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการเป็นหลัก และการศึกษาครั้งนี้จึงเน้นไปในเรื่องการเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการโดย จูรีรัตน์ ฝ่องแผ้ว และคณะ (2535, น. 110-114) ได้จัดประเภทของการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ของคนพิการ ดังนี้

1. การเข้าถึงในด้านการศึกษา มีความหมายว่า เด็กพิการควรจะสามารถรับบริการด้านการศึกษาได้อย่างไรบ้าง เด็กพิการทางร่างกายสามารถจะไปเรียนร่วมในโรงเรียนสามัญได้ โดยปราศจากอุปสรรคในเรื่องอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องอาหาร และห้องน้ำ โดยเด็กพิการสามารถเข้าใช้ร่วมกับเด็กปกติ สำหรับเด็กตาบอดและเด็กหูหนวกจำเป็นต้องมีอุปกรณ์พิเศษช่วยในการเรียนการสอน จึงควรมีบริการไว้ให้ เช่น หนังสือเบรลล์ เทป เครื่องพิมพ์ดีดเบรลล์สำหรับเด็กตาบอด เครื่องขยายเสียง เครื่องช่วยฟัง โสตทัศนูปกรณ์อื่น ๆ สำหรับเด็กหูตึง รวมทั้งล่ามภาษามือซึ่งจะทำหน้าที่แปลภาษาพูดเป็นภาษามือ เพื่อให้เด็กหูหนวกสนิทได้เข้าใจในคำสอนและบทเรียนต่าง ๆ ประการสุดท้ายคือ ควรมีครูเดินสอนสำหรับเด็กพิการที่อยู่ตามบ้านในชนบท

2. การเข้าถึงในการทำงาน มีความหมายรวมทั้งการได้งานทำที่เหมาะสม และการปรับปรุงวัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน สถานการณ์ทำงาน สิ่งแวดล้อมในการทำงานให้เข้ากับลักษณะความพิการประเภทต่าง ๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น รวมถึงการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ และได้รับบริการเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ

3. การเข้าถึงในทางสังคม หมายถึง การที่คนพิการจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างเต็มที่และเสมอภาคทัดเทียมกับบุคคลปกติอื่น ๆ นั้น จำเป็นจะต้องมีองค์ประกอบหลายประการเป็นเครื่องส่งเสริม และสนับสนุน ทั้งในด้านส่วนตัวของผู้พิการ คือต้องมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทางด้านร่างกาย ต้องแข็งแรงพอที่จะช่วยเหลือตนเองได้ มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานหาเลี้ยงตนเองได้ มีความพร้อมทางใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในส่วนของสังคมก็ต้องพร้อมที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการให้ได้ใช้สิทธิทัดเทียมกับบุคคลอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 สิทธิในการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทุกคนมีสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งและออกเสียงเลือกตั้ง ถ้ามีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ในทางปฏิบัติ คนพิการจะถูกขลิบสิทธิ และไม่สามารถใช้สิทธิได้ เช่น คนตาบอดไม่สามารถใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ เพราะบัตรลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นตัวอักษรธรรมดา มิใช่ตัวอักษรเบรลล์ที่เรียกว่า อักษรเบรลล์ที่ คนตาบอดสามารถอ่านได้ คนร่างกายพิการที่ต้องใช้รถเข็นก็ประสบปัญหาในการไปใช้สิทธิลงคะแนน เพราะคูหาเลือกตั้งมักจะเล็กและแคบรถเข็นเข้าไปไม่ได้ หรือสถานที่เลือกตั้งไม่สะดวก ต้องขึ้นบันได เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือว่าไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการเข้าถึงสำหรับคนพิการในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

3.2 สิทธิในการคมนาคม ติดต่อสื่อสาร ชาวสาร ข้อมูล ในเรื่องนี้รัฐควรจะเข้ามา มีบทบาทเป็นแกนนำ ริเริ่มจัดบริการขนส่งทางบกทั้งทางรถเมล์ และรถไฟ โดยคำนึงถึงการให้บริการแก่คนพิการด้วย โดยการดัดแปลงปรับปรุงประตูขึ้นลงของรถเมล์และรถไฟให้มีความ

กว้างมากขึ้น เพื่อให้ผู้ที่มีร่างกายพิการสามารถขึ้นลงได้สะดวก ถนนหนทางที่มีทางต่างระดับควรจะทำทางลาดตามทางแยกและทางม้าลาย นอกจากสัญญาณไฟแล้วควรใช้สัญญาณเสียงด้วย เพื่อคนตาบอดจะได้ทราบ

3.3 สิทธิในการใช้อาคารสถานที่ การก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ของสถานที่ทำการของรัฐและเอกชน โรงพยาบาล หรือสถานที่สาธารณะประโยชน์อื่น ๆ ควรจะคำนึงถึงการเข้าใช้ร่วมของคนพิการด้วย ทางขึ้นลงที่เป็นบันไดควรจะมีทางลาดหรือราวบันไดสำหรับคนพิการ ประตูทางเข้าออกควรจะมี ความกว้างพอสมควรที่จะให้รถเข็นสำหรับคนพิการผ่านเข้าออกได้สะดวก ไม่ควรใช้ประตูหมุนที่เข้าได้ทีละคน เพราะเป็นอุปสรรคต่อคนพิการทางร่างกายและคนตาบอด ตามขั้นต่าง ๆ ควรมีเครื่องหมายบอกชัดเจน และควรมีเป็นอักษรเบรลล์ด้วย ลิฟท์ควรจะมีติดตั้งแผงบังคับให้พอดีกับคนนั่งรถเข็นจะกดได้ รวมทั้งควรมีภาษาเบรลล์กำกับด้วย ในบางประเทศจะมีเสียงบอกเมื่อถึงขั้นต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับคนตาบอด ห้องน้ำ ห้องส้วมควรมี ความกว้างพอที่รถเข็นสำหรับคนพิการจะเข้าไปได้ ประตูควรเป็นแบบประตูเลื่อนเพื่อสะดวกในการเข้าออก ควรจะจัดที่จอดรถเป็นพิเศษสำหรับคนพิการด้วย การวางโทรศัพท์สาธารณะควรจะมีอยู่ในระดับที่คนพิการที่นั่งเก้าอี้เข็นจะสามารถใช้ได้ด้วย

3.4 สิทธิในการได้รับข่าวสารข้อมูล ในปัจจุบันเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันมากขึ้น ความก้าวหน้าด้านวิทยุการทำให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือเครื่องใช้ในการติดต่อสื่อสารสำหรับคนพิการ เช่น เครื่องโทรศัพท์สำหรับคนหูหนวก ที่เปลี่ยนเสียงเป็นตัวอักษรปรากฏบนจอภาพ จะใช้ได้สำหรับคนที่มีเครื่องรับ-ส่งเท่านั้น สำหรับเมืองไทยยังไม่มีเครื่องนี้ใช้ คอมพิวเตอร์ที่มีเสียงสำหรับคนตาบอดเมื่อคนตาบอดพิมพ์ดีดสอบถามข้อมูลใด ๆ ที่ต้องการคำตอบที่ได้รับจะเป็นเสียงพูดในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศยุโรปจะมีรายการวิทยุสำหรับคนตาบอดออกอากาศทั้งวัน จะเป็นการเสนอข่าวสารเรื่องราวความเป็นไปต่าง ๆ ในสังคม ตามที่เป็นหัวข้ออยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ รวมทั้งสารคดีน่ารู้ต่าง ๆ รวมทั้งยังมีหนังสือพิมพ์ที่ออกมาเป็นเบรลล์ด้วย สำหรับในประเทศไทยยังไม่ค่อยมีบริการข่าวสารข้อมูลให้แก่คนพิการ

ตามโรงพยาบาลของรัฐ ควรมีเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์หรือนักสังคมสงเคราะห์ผู้รู้ภาษามือ เพื่อจะได้ติดต่อให้บริการแก่คนหูหนวกได้ เพราะคนหูหนวกจะมีปัญหา มากในเรื่องไปขอรับการรักษายาบาลในโรงพยาบาลของรัฐแล้วไม่สามารถจะติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกันได้ ไม่สามารถบอกอาการเจ็บป่วยให้แพทย์เข้าใจได้

โดยสรุป การเข้าถึง หมายถึง วิธีทาง หนทาง วิธีการในการเข้าใช้ หรือสิทธิในการใช้ประโยชน์ ซึ่งการเข้าถึงสิทธิประโยชน์นี้ก็รวมถึงวิธีการ หรือหนทางที่สามารถทำให้คนพิการ

เข้ามาใช้บริการตามสิทธิประโยชน์ได้อย่างสะดวก เหมาะสมกับสภาพความพิการของแต่ละประเภท ไม่ว่าจะโดยสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคม เพื่อมุ่งให้คนพิการได้พัฒนาคุณภาพชีวิตได้มากขึ้น

กล่าวได้ว่า การเข้าถึงสิทธิคนพิการ นอกจากสิทธิด้านกฎหมาย บริการสวัสดิการสังคมต่าง ๆ ยังครอบคลุมในเรื่อง การเข้าถึงด้านข้อมูลข่าวสาร การเข้าถึงด้านกายภาพแวดล้อม หรือการเข้าถึงด้านอาคาร สถานที่ และการเข้าถึงด้านบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้ง 5 ด้าน คือ ทางกายภาพ การศึกษา การอาชีพ และสังคม ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการ และความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

5. ภารกิจของสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ทำให้ประชาชนจำนวนมากต้องประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ แม้งานสังคมสงเคราะห์จะขยายออกไปมากแต่การดำเนินงานยังขาดความร่วมมือและประสานงานกัน ผู้ดำเนินงานองค์การสังคมสงเคราะห์ ทั้งของรัฐบาลและเอกชน จึงได้ดำริที่จะก่อตั้งองค์การกลางของการสังคมสงเคราะห์ขึ้น

ผู้แทนขององค์การสังคมสงเคราะห์ 9 องค์การ มีกรมประชาสงเคราะห์ (ศาสตราจารย์ปกรณ์อังศุสิงห์ เป็นผู้แทน) มูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการ (หม่อมมงามจิตต์ บุรฉัตรเป็นผู้แทน) สมาคมสตรีอุดมศึกษา (คุณหญิงอาภรณ์ กฤษณามระ เป็นผู้แทน) มูลนิธิช่วยและให้การศึกษาค้นตบอด (คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ เป็นผู้แทน) มูลนิธิพิระยานุเคราะห์ (แพทย์หญิงเพียร เวชบุล เป็นผู้แทน) ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย (นายสมพร เทพสิทธา เป็นผู้แทน) ยุวสมาคมแห่งประเทศไทย (นายเล็ก วานิชชองกูร เป็นผู้แทน) สมาคม วาย.ดับบลิว.ซี.เอ (นางสาวเฮเลน แท้สุจิ เป็นผู้แทน) และสมาคม วาย.เอ็ม.ซี.เอ. (นายจุพันธ์ ตกแต่ง เป็นผู้แทน) ได้ร่วมกันประชุมครั้งแรก ณ กรมประชาสงเคราะห์ เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2501 และในที่สุดได้ ตกลงให้จัดตั้งองค์การกลางสังคมสงเคราะห์ขึ้น เรียกว่า "สภาองค์การสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย"

วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2503 สภาองค์การสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ได้รับอนุมัติจากทางราชการให้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและประสานงานด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งของทางราชการและเอกชน ต่อมาในเดือนมีนาคม 2504 สภาองค์การสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย

วิสัยทัศน์ เป็นองค์กรหลักของภาคเอกชน ในการส่งเสริมและประสานงานแก่องค์การสมาชิกในงานสังคมสงเคราะห์และจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมาย (ประชาชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้ตกทุกข์ได้ยาก) อย่างทั่วถึงและได้มาตรฐาน

นโยบายของสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยฯ พ.ศ. 2550-2554

1. ส่งเสริมสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ให้เจริญพัฒนาสถาพรสืบไป

2. ส่งเสริมบทบาทในด้านการบริการจัดการขององค์การสวัสดิการสังคมที่เป็นสมาชิกให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะก่อให้เกิดประสิทธิผลอันดียิ่งต่อประชาชน โดยถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง

3. ส่งเสริมการจัดบริการสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้รับบริการสวัสดิการสังคมโดยทั่วถึงและเป็นธรรม อันหมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งอยู่ในสภาวะยากลำบาก หรือจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ เช่น เด็ก เยาวชน คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ถูกละเมิดทางเพศ เป็นต้น ทั้งในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา การพัฒนาและส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม

4. ส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครอย่างจริงจัง โดยการพัฒนาอาสาสมัครให้มีความรู้ความสามารถ อุทิศการณ์ และคุณธรรม เพื่อจะได้เป็นพลังสำคัญในการสงเคราะห์ผู้มีปัญหา การป้องกัน การแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม พัฒนาองค์การและความมั่นคงของชาติ

5. ส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษาและชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมอันนำไปสู่สันติสุขพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ และส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพอันดียิ่ง ระหว่างศาสนาต่าง ๆ เพื่อความมั่นคงของชาติ

7. ส่งเสริมศาสนธรรมให้มีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมที่น่าเป็นห่วง และกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

8. ประสานการดำเนินงานกับหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์การภาคเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคม

9. ส่งเสริมและพัฒนางานและบุคลากรของสภาสังคมสงเคราะห์ฯ ให้มีศักยภาพในการจัดสวัสดิการสังคมให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จได้

ในการก่อตั้งครั้งแรกนั้น ยังไม่มีคณะกรรมการสาขาที่ดำเนินงานเกี่ยวกับคนพิการ ต่อมา รัฐบาลได้ส่งเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการให้สภาสังคมสงเคราะห์ฯ ดำเนินการ คณะกรรมการอำนวยการ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยฯ โดยมีนายปกรณ์ อังศุสิงห์ เป็น

ประธานสภาคนแรก มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2505 ให้มีคณะกรรมการสำหรับ สงเคราะห์คนพิการเพิ่มขึ้นอีกคณะหนึ่ง ในสภาสังคมสงเคราะห์ เรียกว่า “คณะกรรมการฟื้นฟู และส่งเสริมอาชีพแก่คนพิการ” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็น “คณะกรรมการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคนพิการ” จนถึงปัจจุบัน

การดำเนินงานในระยะแรกเป็นการฟื้นฟูและส่งเสริมอาชีพแก่คนพิการ เพื่อให้มี อาชีพมีรายได้ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม พร้อมทั้งให้คำแนะนำปรึกษาและประสานงาน กับองค์การที่เกี่ยวข้อง ทำการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสถานฝึกอบรมและฟื้นฟูอาชีพให้ มากขึ้น ต่อมาได้มีการขยายขอบเขตการดำเนินงานให้ครอบคลุม 4 ด้าน คือ (1) การฟื้นฟู สมรรถภาพทางการแพทย์ (2) การศึกษา (3) การฝึกอาชีพ และ (4) การสังคม ได้มีการจัดทำ โครงการเพื่อดำเนินงานหลายโครงการ โดยทำการช่วยเหลือสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพให้แก่ คนพิการทุกวิถีทางทั่วประเทศ

สภาสังคมสงเคราะห์ฯ ได้จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคนพิการขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2509 บนพื้นที่ของการรถไฟ ชื่อเดิมว่า “ศรัทธาอุตสาหกรรม” เดิมเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว มี วัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือคนพิการที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว ให้มีความรู้ความสามารถที่จะ ประกอบอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว จัดฝึกอบรมและส่งเสริมอาชีพสำหรับคนพิการ ทุกประเภท ให้คนพิการได้มีการฝึกงาน มีสถานที่ประกอบกิจการ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ ซึ่งผลิตโดยคนพิการทั่วประเทศ

ศูนย์ส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคนพิการ นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับ ศรัทธา อุตสาหกรรมแล้ว ได้มีการให้ความช่วยเหลือคนพิการโดยรับคนพิการที่ได้รับการฟื้นฟู สมรรถภาพแล้วเข้าทำงานในศูนย์ฯ โดยให้ค่าตอบแทนเป็นค่าพาหนะและค่าอาหารเป็นรายวัน รับ ทำผลิตภัณฑ์ตามความสามารถของคนพิการ รับบริจาคสิ่งของและวัสดุผลิตภัณฑ์เหลือใช้จาก ประชาชนและหน่วยงานทั่วไป ตลอดจน สิ้นค้าชำรุดจากโรงงานนำมาปรับปรุงซ่อมแซมและจัด จำหน่าย จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่คนพิการเป็นผู้ผลิตขึ้น พร้อมทั้งให้บริการแนะนำปรึกษาปัญหา และให้การช่วยเหลือด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสมรรถภาพ และปัญหาครอบครัวทุก ๆ ด้านแก่คนพิการ และได้จัดตั้งทุนที่เกี่ยวข้อง เช่น ทุนส่งเสริมอาชีพและ พัฒนาคนพิการ ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เพื่อใช้ในการช่วยเหลือคนพิการประเภท ต่าง ๆ เช่น คนตาบอด คนหูหนวก คนพิการแขนขา โดยให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการแพทย์ การศึกษา การอาชีพ และสังคม เพื่อให้คนพิการสามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี

6. ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง การรับรู้สิทธิคนพิการ ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังนี้

วารี ปัญจะผลินกุล (2543) ศึกษาเรื่อง การเข้าถึง (Access) บริการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และการกำหนดสิทธิประโยชน์ของคนพิการในประเทศไทย ความรู้ของคนพิการต่อสิทธิประโยชน์ของคนพิการ และทัศนคติต่อการเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคมของคนพิการ ซึ่งผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตของคนพิการอันดับแรก คือ ปัญหาด้านข้อมูลข่าวสาร กล่าวคือ คนพิการไม่ได้รับคำแนะนำปรึกษาในการให้ข้อมูลเรื่องการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการ และปัญหาของตัวคนพิการเองในการสื่อสารกับคนปกติ เนื่องจากคนพิการส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาและไม่ได้เรียน รวมถึงคนพิการไม่สามารถสื่อสารให้คนปกติเข้าใจได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะคนหูหนวกจะพบปัญหาในการสื่อสาร และด้านข้อมูลข่าวสารมากกว่าคนพิการประเภทอื่น ๆ ปัญหาอันดับสอง คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ได้แก่ การไม่สะดวกในการเดินทางมารับบริการ คนพิการส่วนมากไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทางออกนอกบ้าน เพราะบริการสาธารณะต่าง ๆ ยังไม่เอื้ออำนวยให้คนพิการสามารถเดินทางได้ด้วยตนเอง และปัญหาที่สาม ปัญหาด้านบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ และต้องการได้รับบริการทางสังคม ภายหลังจากจดทะเบียน และได้ขอเสนอแนะว่าควรมุ่งเน้นในทุกด้าน กล่าวคือ ด้านกฎหมายและนโยบาย ควรมีการประเมินผลการประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และควรมีการสนับสนุนให้มีการประชาสัมพันธ์ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทยให้สังคมทั่วไป และควรสนับสนุนในเรื่องการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการให้มากขึ้น ด้านบริการ หน่วยงานหลักที่มีหน้าที่และบทบาทในการจัดบริการให้คนพิการ จำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญด้านการแนะนำปรึกษาในการใช้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้ง 4 แนวทาง เพื่อประโยชน์ต่อการส่งต่อคนพิการไปรับบริการในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเหมาะสม และควรมีการประชาสัมพันธ์ และควรมีการลดขั้นตอนในการให้บริการเพื่อส่งเสริมให้คนพิการเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น

สิรินาถ บุญยเกียรติ (สายสุดา เปรมชัยสถาพร, 2544, น. 69) ได้ศึกษาเรื่องการเตรียมการของสถานประกอบการในการจ้างงานคนพิการ : ศึกษาเฉพาะสถานประกอบการที่

เข้าร่วมการสัมมนา เรื่อง พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ผลการศึกษาพบว่า สถานประกอบการที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเป็นสถานประกอบการที่มีทุนจดทะเบียนมากกว่า 10,000,000 บาท โดยประกอบธุรกิจด้านการผลิตในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นส่วนใหญ่ มีลูกจ้างตั้งแต่ 200-1,500 คนขึ้นไป แต่มีลูกจ้างพิการเพียง 1-5 คนเท่านั้น ด้านความคิดเห็นของนายจ้างที่มีต่อคนพิการพบว่าสถานประกอบการเห็นความจำเป็นที่คนพิการควรได้รับบริการทางสังคม ควรได้รับการฝึกฝนให้เป็นคนพึ่งตนเองให้มากที่สุด เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้เช่นเดียวกับคนปกติ และเห็นว่าหน้าที่ในการดูแลรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาในด้านต่าง ๆ เป็นความรับผิดชอบของรัฐและครอบครัวเท่านั้น และมีความเข้าใจว่าคนพิการสามารถพัฒนาทักษะและทำงานได้เท่าเทียมกับคนปกติ แต่สถานประกอบการไม่แน่ใจว่าคนพิการจะทำกิจกรรมทุกอย่างได้เหมือนคนปกติและมีขีดความสามารถในการทำงานได้เท่ากับคนปกติ สถานประกอบการเข้าใจ และตระหนักในการจัดสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ แต่คิดว่าอาจไม่คุ้มทุนของค่าใช้จ่ายที่จะต้องรับภาระในการจัดสภาพแวดล้อมใหม่ต่อการจ้างคนพิการเข้าทำงานเพียงไม่กี่คน

กัลปิงหา หงส์ทอง (2545) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบปัญหาอุปสรรคและความต้องการของผู้บริการที่ประกอบอาชีพอิสระในหน่วยงาน กับผู้บริการที่ประกอบอาชีพอิสระ”

1. แนวคิดของผู้พิการทั้ง 2 กลุ่มต่อการประกอบอาชีพ คือ ต้องการให้สังคมได้ตระหนัก รับรู้ ยอมรับในตัวผู้พิการว่าสามารถทำงานหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ต้องการพึ่งพาตนเองมากกว่าขอรับการสงเคราะห์ รวมทั้งให้โอกาสแก่ผู้พิการในการทำงานเพื่อแสดงศักยภาพที่มีอยู่ให้สังคมยอมรับ รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม

2. ปัญหา อุปสรรคและความต้องการของผู้พิการ

- ผู้พิการที่ประกอบอาชีพในหน่วยงาน ประสบปัญหาเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่ทั่วถึง ไม่มีความมั่นคง ไม่มีความก้าวหน้าในอาชีพ ปัญหาการยอมรับปรับตัวกับผู้ร่วมงานและด้านการศึกษาที่ไม่มีความเหมาะสม

- ผู้พิการที่ประกอบอาชีพอิสระ ประสบปัญหาเรื่องเงินทุนที่ใช้ในการหมุนเวียนไม่เพียงพอ ไม่มีแหล่งตลาด การศึกษาโดยเฉพาะด้านวิชาชีพที่ไม่เพียงพอและเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

จากปัญหาดังกล่าวผู้พิการทั้ง 2 กลุ่มต้องการให้สังคมเปิดโอกาสในการทำงานกับผู้พิการมากขึ้น ยอมรับ มีความเข้าใจในความพิการ และให้มีการฝึกอาชีพที่เหมาะสม รวมทั้งให้สังคมเปิดกว้างในการศึกษาของผู้พิการอย่างครอบคลุม และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมและทั่วถึง

จินตนา สารุพันธ์ (2547) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพอิสระของคนพิการในชุมชน : กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะการประกอบอาชีพอิสระทัศนคติต่ออาชีพอิสระ ของคนพิการ และทัศนคติของคนพิการต่อแนวทางการพัฒนาอาชีพอิสระของตนเอง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า คนพิการส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ประเภทอาหารสดอาหารแห้ง และผลไม้ เป็นการประกอบอาชีพอิสระ โดยใช้สถานที่พักอาศัยเป็นสถานที่ประกอบอาชีพ คนพิการส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพตามความต้องการของตนเองเป็นสำคัญ และการตัดสินใจเลือกอาชีพจะขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม โดยตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนของตนเอง และตรงกับความต้องการของตลาด คนพิการส่วนใหญ่มีความต้องการได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนเป็นอันดับหนึ่ง โดยเห็นสมควรเพิ่มวงเงินกู้ยืมจากกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ รวมถึงกองทุนหมู่บ้านควรถูกให้การสนับสนุนด้วย และได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า รัฐควรกำหนดนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระของคนพิการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และคนพิการเองควรมีการพัฒนาทักษะทางการประกอบอาชีพให้สามารถเป็นที่ยอมรับในท้องตลาดต่อไป

สุวิทย์ วิบุลย์ผลประเสริฐ และคณะ (2540, น. 88, 90) ได้ศึกษาเรื่อง “ระบบบริการทางการแพทย์และความต้องการของคนพิการ ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและสถานะความพิการในระดับปัจเจก ความคิดความเชื่อ และการให้ความหมายต่อภาวะความพิการ รวมถึงมีการศึกษาสภาพสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม และวิถีการดำเนินชีวิตของคนพิการ และยังคงศึกษาถึงการรับรู้เรื่องพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 รวมทั้งสิทธิประโยชน์และความต้องการทางการแพทย์และทางสังคมของคนพิการด้วย ผลการศึกษาในเรื่องของการรับรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ พบว่า คนพิการส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ สาเหตุสำคัญเกี่ยวเนื่องกับโอกาสในการได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน โดยเฉพาะผู้นำหมู่บ้านที่ศึกษาไม่ทราบเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการ หรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์ที่จะส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมายและสวัสดิการจากหน่วยงานทางราชการมีเพียงการถูกกำหนดให้สำรวจคนพิการในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการสำรวจตามการรับรู้ของชาวบ้านเท่านั้น ในรายที่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 คือการรับรู้ว่าได้รับการรักษาพยาบาลฟรี และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารยังจำกัดอยู่มากในชุมชนชนบท ซึ่งแม้แต่ผู้นำชุมชนก็ยังรับรู้เรื่องพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 น้อยมาก และโดยเฉพาะกลุ่มคนพิการที่ส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตอย่างเงียบ ๆ ในชุมชนจึงไม่มีการเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลได้

สายสุดา เปรมชัยสถาพร (2544, น. (1)) ได้ศึกษาเรื่อง “พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 กับคนพิการในชุมชนแออัด” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้และการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และสิทธิอื่น ๆ ของคนพิการในชุมชนแออัด และความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และการใช้สิทธิของคนพิการในชุมชนแออัดจำนวน 91 ชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ คนพิการที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ทั้งที่จดทะเบียนคนพิการแล้วและยังไม่จดทะเบียนคนพิการ จำนวนทั้งสิ้น 193 ราย ผลการศึกษาสรุปได้ว่า กลุ่มคนพิการที่จดทะเบียนคนพิการแล้ว มีการรับรู้เรื่องพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป เช่น เรื่องเอกสารที่ใช้ในการจดทะเบียนคนพิการ สถานที่จดทะเบียนคนพิการ เป็นต้น ส่วนการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มีการแบ่งสิทธิออกเป็น 4 ด้าน คือ สิทธิทางการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านสังคม เมื่อศึกษาพบว่า สิทธิทางด้านสังคม เป็นสิทธิที่มีคนพิการใช้สิทธิมากที่สุด ในจำนวนสิทธิทั้ง 4 ด้าน คือ มีผู้รับรู้สิทธิทางการแพทย์ รองลงมาคือ สิทธิทางด้านการศึกษา คือ การรับรู้สิทธิที่จะได้รับการสงเคราะห์ด้านการรักษาพยาบาลของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ สำหรับการรับรู้และการใช้สิทธิอื่น ๆ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าสิทธิทางการแพทย์ เป็นสิทธิที่มีคนพิการรับรู้และใช้สิทธิมากที่สุด คือ การรับรู้สิทธิของคนพิการที่มีรายได้น้อยในการขอความช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลรัฐ รองลงมาคือ สิทธิทางด้านสังคม คือ การรับรู้สิทธิในการขอรับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ของคนพิการที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู ส่วนในกลุ่มของคนพิการที่ยังไม่ได้จดทะเบียนคนพิการ เรื่องการรับรู้ข่าวสารพบว่าคนพิการที่ยังไม่ได้จดทะเบียนมีการรับรู้ต่ำกว่าร้อยละ 50 โดยขาดการรับรู้มากที่สุด คือ เรื่องกฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งกำหนดให้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในที่สาธารณะ และคนพิการที่ได้รับสิทธิหลังจดทะเบียนคนพิการสามารถลงทะเบียนสิทธิที่ได้รับได้ ส่วนการรับรู้สิทธิพบว่าคนพิการรับรู้มากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป โดยสิทธิที่รับรู้มากที่สุดคือ สิทธิในทางการเมืองของคนพิการและสิทธิที่มีผู้รับรู้น้อยที่สุด คือ สิทธิในการได้รับบริการจากรัฐเกี่ยวกับค่าทนายความ กรณีเป็นคดีความ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าคนพิการที่จดทะเบียนคนพิการแล้วที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกันมีการรับรู้เรื่องพระราชบัญญัติฯ ต่างกัน แต่คนพิการที่จดทะเบียนแล้วมีอาชีพ รายได้ตนเองต่อเดือน รายได้ครอบครัวต่อเดือน สถานภาพสมรส ลักษณะความพิการต่างกัน มีการรับรู้ไม่แตกต่างกัน ในเรื่องการรับรู้สิทธิตามพระราชบัญญัติฯ ของคนพิการในชุมชนแออัดที่จดทะเบียนคนพิการแล้ว ผลการศึกษาในภาพรวม พบว่า คนพิการในชุมชนแออัดมีการรับรู้เรื่องพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มากกว่า แต่เมื่อมองในส่วนของการรับรู้

รับทราบและการเข้าใช้สิทธิของคนพิการ พบว่า คนพิการยังมีการรับรู้ค่อนข้างน้อยมาก อาจเนื่องจากคนพิการไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการ และส่งผลให้การเข้าใช้สิทธิของคนพิการก็น้อยตามไปด้วย ดังนั้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเมื่อประสบผลสำเร็จ กลุ่มเป้าหมายได้เข้าถึงในการรับรู้และรับทราบข้อมูลของตนมากเท่าใด ก็จะส่งผลให้คนพิการสามารถเข้าไปใช้สิทธิของตนมากขึ้นตามไปด้วย

สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์ (2543, น. (1)-(2)) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมอาชีพคนพิการ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการ ศึกษาแผนและนโยบาย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของหน่วยให้บริการด้านอาชีพศึกษาทัศนคติ ปัญหาและอุปสรรคของสถานประกอบการในการรับคนพิการเข้าทำงาน และศึกษาแนวทางการบริการจัดการและกลไกทางกฎหมายในการส่งเสริมอาชีพคนพิการ ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการ คือ เจตคติของครอบครัว ชุมชน และสังคมส่วนมากเป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ทำให้คนพิการขาดโอกาสทางการศึกษา ไม่ได้รับการพัฒนาและขาดโอกาสในการออกสู่สังคม ในทางปฏิบัติขาดการเอาใจใส่อย่างจริงจังและต่อเนื่องจากรัฐบาลและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ทำให้บริการด้านการส่งเสริมอาชีพคนพิการขาดทั้งคุณภาพและปริมาณ คนพิการและสถานประกอบการยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละฝ่ายได้ เนื่องจากขาดข้อมูลข่าวสารและขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจ้างงานคนพิการ

เพ็ญภัก ยาหยี (2548, น. 132-133) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 : ศึกษากรณีนิคมโนนสมบุญ จังหวัดขอนแก่น” เป็นการศึกษาเชิงสำรวจโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความรู้ของคนพิการเกี่ยวกับสิทธิตามมาตรา 15 และความรู้ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เพื่อศึกษาถึงระดับปัญหาในการเข้าถึงสิทธิตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการ พ.ศ. 2534 และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการเข้าถึงสิทธิตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการ พ.ศ. 2534 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นคนพิการทุกประเภทที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปที่จดทะเบียนคนพิการแล้ว จำนวน 201 ราย ผลการศึกษากาพรวมในเรื่องความรู้ของคนพิการต่อพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และสิทธิตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 พบว่า กลุ่มประชากรที่ศึกษามีความรู้อยู่ในระดับอยู่ในปานกลาง โดยสามารถแยกความรู้ออกเป็น 7 ด้าน อาทิ ความรู้ด้านแนวคิด มีผู้ตอบถูกมากที่สุดในระดับใกล้เคียงกับการมี พ.ร.บ. การฟื้นฟู ทำให้คนพิการสามารถช่วยเหลือตนเองโดยไม่เป็นภาระต่อผู้อื่นและสังคม ความรู้ด้านวัตถุประสงค์ มี

ผู้ตอบถูกมากที่สุดในประเด็นเกี่ยวกับ พ.ร.บ. การฟื้นฟูฯ ออกมาเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเป็นหลัก ด้านสาระสำคัญ มีผู้ตอบถูกมากที่สุดในประเด็นเกี่ยวกับหากเกิดความพิการแล้วต้องไปจดทะเบียนคนพิการ และกลุ่มประชากรมีความรู้ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มประชากรที่ศึกษามีความรู้เกี่ยวกับสิทธิทางการแพทย์มากที่สุดและความรู้เกี่ยวกับสิทธิทางการประกอบอาชีพ กลุ่มประชากรมีความรู้่น้อยที่สุด ส่วนปัญหาการเข้าถึงสิทธิตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ในภาพรวมพบว่ากลุ่มประชากรที่ศึกษามีปัญหาการเข้าถึงในระดับปานกลาง โดยที่ปัญหาการเข้าถึงบริการทางการประกอบอาชีพมีปัญหาในระดับมาก และปัญหาการเข้าถึงบริการทางสังคมมีปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนการศึกษา การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่าเพศและสถานภาพที่แตกต่างกันมีปัญหาการเข้าถึงบริการทางการศึกษาแตกต่างกัน และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันก็มีปัญหาการเข้าถึงบริการทางการแพทย์แตกต่างกันด้วย

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะพบว่าคนพิการจำนวนมาก โดยเฉพาะคนพิการที่อยู่นอกเมืองยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ หลังจากจดทะเบียนคนพิการแล้ว และที่สำคัญเรื่องการรับรู้สิทธิประโยชน์ของคนพิการซึ่งถือเป็นประเด็นหลักของการศึกษาในครั้งนี้ ยังเป็นปัญหาที่เกิดจากศักยภาพในระดับปฏิบัติการของแต่ละหน่วยงานที่เปิดช่องทางกระจายการรับรู้สิทธิยังไม่ถึงคนพิการและยังเกิดจากการกระจายบริการที่ไม่เอื้อให้เกิดการเข้าถึงบริการสำหรับคนพิการประเภทต่าง ๆ ด้วย จึงทำให้คนพิการไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของคนพิการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ฉบับเดิมได้ และคนพิการบางกลุ่มยังไม่สามารถรับรู้และเข้าใช้บริการบางอย่างได้ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญด้านข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นเมื่อมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ออกมาบังคับใช้แทนฉบับเดิม ที่เปลี่ยนกรอบแนวคิดแบบสวัสดิการที่รัฐเป็นผู้ให้เพียงอย่างเดียว มาสู่การเน้นให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการที่รัฐเป็นผู้สนับสนุนอยู่ห่าง ๆ เพื่อให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถยืนหยัด และพึ่งตนเองได้ อีกทั้งได้รับการพัฒนาฟื้นฟูอย่างครบวงจร ทั้งทางด้านการแพทย์ การศึกษา อาชีพ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้คนพิการสามารถพึ่งพาตนเอง และดำรงชีวิตในสังคมได้ ที่สำคัญครอบครัว ชุมชน สังคม มีเจตคติที่ดี เข้าใจเกี่ยวกับความพิการ และคนพิการ สังคมให้การยอมรับให้โอกาสคนพิการในด้านต่าง ๆ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ผู้ศึกษา จึงขอ กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

7. กรอบแนวคิดในการศึกษา

